

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Tomasza Szulca zatytułowanej
„Garnizon Nysa w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej
w latach 1946 – 2001”

1. Uwagi ogólne

Polska po II wojnie światowej odrodziła się w nowym kształcie ustrojowym i terytorialnym. Utraciła na rzecz Związku Radzieckiego Kresy Wschodnie a w zamian za to uzyskała ziemie północne i zachodnie, do linii rzeki Odry i Nysy Łużyckiej, będące wcześniej częścią państwa niemieckiego. Na tych terenach, przygotowując się do agresji na Polskę, Niemcy zbudowali w Nysie / niemiecka nazwa Neisse / wiele budynków koszarowych i rozmieścili w nich jednostki wojskowe szybko rozbudowywanego Wehrmachtu. Skoncentrowane w tych koszarach wojsko wzięło później udział w napaści na Polskę, we wrześniu 1939 roku. W trakcie II wojny światowej koszary w Nysie wykorzystywane były przez Wehrmacht do szkolenia nowo formowanych jednostek. Pod koniec wojny, w trakcie ofensywy zimowej Armii Czerwonej, w 1945 roku, koszary zostały zniszczone. Podobny los spotkał Nysę. Miasto zostało zniszczone w 70%. Po wojnie w mieście znalazły siedzibę jednostki Wojska Polskiego, najpierw 7. Łużyckiej Dywizji Piechoty a potem 2. Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej, 20 Bazy Materiałowo Technicznej i 22. Karpackiej Brygady Piechoty Górskiej. Wzięły one udział w odbudowie koszar i innych obiektów miasta. Nysa polskim garnizonem wojskowym była od marca roku 1946 do września roku 2001. Od tego czasu minęło 19 lat i w pamięci ludzkiej powoli zacierają się ślady obecności Wojska Polskiego w tym pięknym mieście Dolnego Śląska. A był to garnizon znaczący, zarówno pod względem liczebności wojska, jak i jego roli w planach obronnych państwa.

W miarę upływu czasu znaczenie garnizonu nyskiego malało. Najpierw jednostki tworzące 7. Łużycką Dywizję Piechoty zastąpiły jednostki nowocześniejsze, które weszły w skład 2. Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej. Po jej rozwiązaniu w koszarach nyskich

umieszczono 20. Bazę Materiałowo – Techniczną, a po jej likwidacji 22. Karpacką Brygadę Piechoty Górskiej, jednostki mniej znaczące w polskim systemie obrony państwa od poprzednich i mniej nowoczesne. Proces marginalizacji garnizonu nyskiego był wynikiem kolejnych redukcji Wojska Polskiego prowadzonych po roku 1990 nazywanych restrukturyzacją. W samym tylko roku 2001 z mapy Polski zniknęło 71 garnizonów wojskowych, w tym m.in. garnizon nyski. Pozostawione przez wojsko koszary w wielu miastach uległy dewastacji lub zostały sprzedane za symboliczne ceny przedsiębiorstwom komercyjnym. Jest zatem dobry czas aby opracować ich dzieje i uchronić od zapomnienia.

Przedstawienia dziejów garnizonu nyskiego podjął się magister Tomasz Szulc. Napisał pracę zatytułowaną „Garnizon Nysa w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1946 – 2001”. Uczynił to w oparciu o materiały archiwalne przechowywane w Archiwum Wojskowym w Oleśnicy i w Kłodzku. Wykorzystał przechowywane tam zespoły akt: Śląskiego Okręgu Wojskowego; 7. Łużyckiej Dywizji Piechoty; 2. Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej; 20. Bazy Materiałowo-Technicznej oraz różnego rodzaju zarządzenia, rozkazy, sprawozdania dotyczące jednostek garnizonu nyskiego. Zapoznał się z materiałami przechowywanymi w Sali Tradycji 22. Batalionu Piechoty Górskiej obrazującymi struktury i wyposażenie materiałowe 22. Karpackiej Brygady Piechoty Górskiej. Przystudiował literaturę historyczną dotyczącą Śląska i dziejów miasta Nysy. Zebrał relacje / niezbyt liczne/ od byłych żołnierzy pełniących służbę w nyskim garnizonie.

Na tej podstawie sporządził konspekt pracy i napisał ponad 180 stronicowe opracowanie. Podzielił go na pięć rozdziałów. Pierwszy z nich poświęcony jest dziejom miasta od XIII wieku i garnizonu założonego w XVIII wieku przez króla pruskiego Fryderyka II. W następnych latach Nysa zyskiwała na znaczeniu głównie jako garnizon pruski a później / od roku 1871/ jako niemiecki. We wrześniu 1939 roku w Nysie skoncentrowano znaczne siły, które w składzie Grupy Armii „Południe” uderzyły na Polskę od południa. W marcu 1945 roku Armia Czerwona zdobyła Nysę i wyrzuciła z niej wojska niemieckie. Po zakończeniu wojny Nysa włączona została w skład państwa niemieckiego i od roku 1946 powstał w niej garnizon polski. Jako pierwsze rozlokowane zostały tu jednostki wchodzące w skład 7. Dywizji Piechoty. Rozdział drugi poświęcony jest analizie struktur organizacyjnych jednostek garnizonu nyskiego, jakie stacjonowały tu w latach 1946 - 2001. Rozdział trzeci zawiera informacje dotyczące wyposażenia materiałowo-technicznego nyskich jednostek a kolejny – czwarty - informacje o koncepcjach użycia w walce nyskich jednostek wojskowych. W rozdziale tym znajdują się także rozważania o udziale żołnierzy garnizonu w misjach pokojowych poza

granicami państwa, udziale 7. Dywizji Piechoty w akcji „Wisła” w 1947 roku, oraz o udziale 2. Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej w interwencji Układu Warszawskiego w Czechosłowacji w 1968 roku, o kryptonimie „Dunaj”. Stanowią zatem jądro pracy. Informacje w nich zawarte dotyczą przemian strukturalnych w Wojsku Polskim jako całości, zmian w jego uzbrojeniu i wyposażeniu, słabo zaś prezentują zmiany jakie następowały w życiu wewnętrznym garnizonu nyskiego. Niewiele informacji znajdziemy w nich o obsadzie personalnej ważniejszych stanowisk służbowych w garnizonie i funkcjonowaniu rozmieszczonych w nim jednostek wojskowych.

Ostatni piąty rozdział nosi tytuł „Rola wojska w życiu społeczeństwa miasta i regionu Nysy”. Zawarte są w nim informacje o udziale żołnierzy w rozminowaniu miasta i najbliższych okolic, odbudowie zniszczonych mostów i traktów komunikacyjnych, akcjach przeciwpowodziowych i udzielaniu pomocy mieszkańcom w trudnych sytuacjach życiowych, także charakteryzują się dużym stopniem ogólności. Wielu żołnierzy garnizonu uczestniczyło w zagospodarowywaniu zdewastowanych wojną terenów, w odbudowie życia gospodarczego na terenach opuszczonych przez ludność niemiecką, w pomoc osadnikom wojskowym, którzy zamierzali związać swoją przyszłość z miastem i najbliższą okolicą. Autor przytoczył kilka przykładów współdziałania wojska z ludnością cywilną, udziału wojska w organizowanych uroczystościach państwowych itp. W rozdziale tym Autor także unika podawania nazwisk osób, które odpowiadały za aktywność żołnierzy w życiu miasta.

2. Uwagi szczegółowe

Zacznę od konstrukcji pracy. Praca została podzielona na rozdziały a te z kolei na podrozdziały. Bezpośrednio po tytule pracy powinien następować numer podrozdziału. Tymczasem w niniejszym opracowaniu znajduje się wcześniej kilka zdań, nie wiadomo co wyjaśniających a następnie numer i tytuł podrozdziału. Uwaga ta odnosi się do wszystkich rozdziałów pracy. W pracach kwalifikacyjnych nie powinno się wprowadzać tego rodzaju „innowacji”.

s. 9. Prezentowana praca obejmuje całokształt funkcjonowania Garnizonu Nysa na które składają się sprawy organizacyjne, zaopatrzeniowe, szkoleniowe, teoretyczne.... O jakich sprawach teoretycznych autor chce pisać?

s. 18 ...prowadzenie działań uszczelniających... są takie?

s. 25. Mury Nysy zreorganizowano w stylu holenderskim..... czy mury można zreorganizować?

s.27. ...na pruskie miasto militarne... co to za określenie, nazwa?

s.31...Ziemie Nyskie...są takie?

s.32. ...zmienione zostało w twierdzę obronną. a są twierdze zaczepne?

s.33. ...wyklute....chyba wykute!

s.33.teren Dolnego i Górnego Śląska, a wraz z nimi Garnizon Nysa zostały rozlokowane na terytorium państwa polskiego..... figlarna stylistyka!

s.34. Początek Śląska, a wraz z nim Nysy, w polskiej historii wojskowej okazał się niezwykle trudny..... kto to zrozumie?

s.39. ...utworzono na terenie Polski sześć okręgów wojskowych, które były związkami operacyjnymi ... okręgi wojskowe nigdy nie były związkami operacyjnymi!

s. 38 – 53, te rozważania bardzo luźno łączą się z tematem pracy.

s.71. co oznacza skrót 2.WWR w Nysie?

s.75..... brakowało jakichkolwiek pojazdów opancerzonych i czołgów bezpośredniego wsparcia a dwa zadania dalej ... Do zasadniczego wyposażenia technicznego wojsk lądowych zaliczano wówczas: czołgi średnie T-34/85 i T-34/76, czołgi ciężkieIS-2, czołgi lekkie T-70, działa pancerne... co jest prawdą ?

s.85. Zgodnie z nowo powstałym etatem terytorialnym ... Pierwszy raz słyszę o takim etacie!

s.86. ...po nieudanej próbie wprowadzenia systemu terytorialnego... co to za system?

s.93. We wrześniu 1960 roku 111. Dywizjon Artylerii Przeciwlotniczej z Ząbkowic Śląskich został przeorganizowany Ten dywizjon znajdował się w garnizonie ząbkowickim a nie nyskim! Ten fragment i następne zdania nie wiążą się z tematem pracy!

s.95. W 1964 roku na uzbrojenie 15. Pułku Czołgów Średnich z Gliwic.....Dlaczego autor pisze o Gliwicach a nie o jednostkach wojskowych z garnizonu nyskiego?

s.100. ...wymiany jej podstawowego zaopatrzenia. Chyba wyposażenia!

s.105...było zapewnienie suwerenności granic państwa. Chyba suwerenności państwa!

s.106. W 1970 roku 27. Pułk Zmechanizowany z Kłodzka został poddany inspekcji..... to był garnizon nyski?

s.109.....ćwiczenia w trudnych środowiskach walki.... są takie?

s.110. 15. Pułk Czołgów Ciężkich w Gliwicach to też garnizon nyski?

s.111. Lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte XX wieku były w Wojsku Polskim okresem intensywnego rozwoju taktycznej myśli wojskowej. Jest taktyczna myśl wojskowa?

s.128. Kto personalnie uczestniczył z nyskiego garnizonu w misji UTANG?

s.139. W Kłodzku, które w tym okresie wchodziło w skład 2.Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej.... To jakaś niesamowita rewelacja w organizacji wojska!

s.142- 165. Rozdział całkowicie odpersonalizowany

3. Konkluzja

W oparciu o przebadane materiały archiwalne i literaturę przedmiotu Autor napisał pracę, która wzbogaca naszą wiedzę o Wojsku Polskim po II wojnie światowej i garnizonie nyskim. Problematyka jest interesująca z dwóch powodów. Dotyczy niedawnej przeszłości i dziejów jednego z ważniejszych garnizonów polskich w południowo-zachodniej Polsce, dotąd nie opracowanych naukowo. W trakcie pisania pracy popełnił wiele błędów, które obniżają wartość pracy ale jej nie dyskwalifikują. Praca została bowiem napisana w oparciu o dostępne materiały archiwalne, opracowania naukowe i relacje osób, które związane były z garnizonem wojskowym w Nysie. Spełnia wymogi pracy naukowej. Wysiłek Autora oceniam pozytywnie i stwierdzam, że rozprawa doktorska magistra Tomasza Szulca „Garnizon Nysa w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1946-2001” może być dopuszczona do publicznej obrony.

Prof. dr hab. Henryk Stawczyk